

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน : ศึกษากรณีสมาชิกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครือข่ายป่าตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายป่าตะวันออก ได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้กระทั่งสามารถปรับเปลี่ยนวิถีคิด ทศนคติ และพฤติกรรม ปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรกรรมแผนใหม่ (เพื่อขาย) มาทำวนเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองที่เป็นการรักษาคุณภาพระหว่างทรัพยากรธรรมชาติ การทำเกษตรกรรม และการดำเนินชีวิต โดยมีกลไกสำคัญของกระบวนการเรียนรู้คือ

1) ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายชุมชนรอบป่าตะวันออก (วนเกษตร) ในฐานะเป็นกลไกที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในเบื้องต้นแก่เกษตรกร โดยมีองค์ประกอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาความรู้ที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาชีวิตและนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการลงปฏิบัติของเกษตรกร ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวได้จากการถอดประสบการณ์ชีวิตที่ล้มเหลวและผ่านการลงมือปฏิบัติลองผิดลองถูกของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม โดยเนื้อหาประกอบด้วย 3 ขั้นตอนการเรียนรู้ 5 เรื่อง พื้นฐานชีวิต และ 3 แผน ผ่านวิธีการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาด้วยการจัดการประชุมสัมมนาเครือข่าย การทดลองทำจริงหรือการทำกิจกรรมที่เรียกว่า “การทำยา” จะทำควบคู่กับการประชุมสัมมนาเครือข่าย การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนข้ามเครือข่าย โดยรูปแบบการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเน้นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการในบรรยากาศที่เป็นกันเองด้วยการทำกิจกรรมผ่านกลุ่ม ด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันและกัน มีแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญคือ การเรียนรู้จากผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม และมีสวนป่าวนเกษตรภายในบริเวณศูนย์การเรียนรู้ อีกทั้งมีเครือข่ายเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรโดยรูปแบบต่างๆ ทั่วประเทศ

2) กลุ่มวนเกษตรและชุมชนในฐานะที่เป็นบริบทและกลไกที่ใกล้ชิดของกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกลไกสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มวนเกษตรคือ บุคคลซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มวนเกษตรและกลุ่มหรือกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีการประยุกต์เนื้อหาความรู้ 3 5 3 ของศูนย์การเรียนรู้ มาเป็นกิจกรรมที่มุ่งแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตที่เป็นเรื่องใกล้ตัว เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน และการไม่มีกินไม่มีใช้ มีเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ เรียนรู้การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยมีวิธีการหรือรูปแบบการเรียนรู้ กลุ่มวนเกษตรได้จัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น บ้านนาอีสานจัดกิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารพันธุ์ไม้ ธนาคารข้าว บ้านหลุมมะขามจัดกิจกรรมเรียนรู้ผ่านการบริหารจัดการ

ธนาคารชุมชน การดำเนินโครงการ “หนึ่งงานร้อยชนิด” โดยมีใช้การเรียนรู้ด้วยการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตและปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรม การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ โดยผ่านช่องทางการเรียนรู้ด้วยการประชุมเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ การพูดคุยแลกเปลี่ยน การลงมือปฏิบัติ และการเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีความสนใจมาศึกษาดูงานยังชุมชนทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ๆ และนำมาทดลองปฏิบัติต่อไป โดยมีแหล่งการเรียนรู้ คือ ศูนย์การเรียนรู้ฯ เครือข่ายการเรียนรู้ที่ต่างๆ และการลงมือดำเนินกิจกรรม

3) ผลลัพธ์การเรียนรู้ของบุคคล จากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ จัดขึ้น และจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรส่งผลให้เกษตรกรมีการเรียนรู้คือ ได้เรียนรู้เรื่องการจัดการกับตนเองและครอบครัว ทรัพยากร และชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยเกษตรกรสามารถวิพากษ์แยกเหตุและผลของปัญหาชีวิตปัญหานี้สินของตนเองได้ และลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญห โดยเริ่มจากการทำบัญชีรายจ่ายเพื่อทบทวนพฤติกรรมการใช้จ่ายการบริโภคของตนเองและครอบครัว มีการสำรวจทรัพยากรที่ดินมืออยู่รวมถึงความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรพร้อมกับการลงมือปฏิบัติ เกษตรกรได้เรียนรู้เรื่องการเก็บออม การแบ่งปัน การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับทรัพยากรด้วยการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ จัดขึ้น และจากการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมในชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เกษตรกรได้เข้าร่วมทำให้เกษตรกรมีความรู้กระทั่งสามารถวิพากษ์จุดยืนของตนเองได้ ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตด้วยการเลิกทำการเกษตรเพื่อขายมาเป็น การทำวนเกษตรเพื่อการเรียนรู้ การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองในชุมชน ลดการพึ่งพาปัจจัยต่างๆ จากภายนอกโดยเฉพาะ ข้าว อาหาร ยารักษาโรค และเครื่องมือเครื่องใช้ มีวิธีการคิดที่ให้คุณค่าและความสำคัญกับการดูแลรักษาทรัพยากรที่ดินมืออยู่และดูแลรักษาทรัพยากรของส่วนรวม เกิดเป็นความภาคภูมิใจในความรู้ของตนเอง

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ข้อค้นพบปัจจัยเงื่อนไขเบื้องต้นที่สนับสนุนการเรียนรู้ของเกษตรกรได้ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านผู้นำการเรียนรู้ 2) ปัจจัยด้านเนื้อหาการเรียนรู้ 3) ปัจจัยด้านรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ 4) ปัจจัยด้านความสุขทางจิตวิญญาณของผู้เรียนรู้

The Study of the Individual Learning Process in the Management of Subsistent Resources: The Case of the Members of the Community Learning Center in the Eastern Woodland Network aimed to investigate personal learning process in the management of subsistent resources. The findings have revealed that the members of the Community Learning Center in the Eastern Woodland Network entered into the process until they were able to adapt their way of thought, attitudes and behaviors. They have changed from the new way of cultivation(for sale) to self-sufficient agriculture which maintained the equilibrium between natural resources, agriculture and their way of life, having the following significant mechanism of the learning process, namely

(1) The Community Learning Center in the Eastern Woodland Network as the mechanism to form the basic learning process for the farmers and thus sharing its part as components of the learning process.

(2) Groups of woodland agriculture and community as a context as well as a mechanism which were the closest to the individual learning process. The significant mechanism of the learning process launched by the "wanakaset" groups was that of personal mechanism or leaders of the "wanakaset" group and groups or learning activity groups.

(3) Individual learning by participating in the learning process initiated by the learning center itself and by the "wanakaset" groups resulting in the farmers' adaptation to the novel way of thoughts.

Also, the support factors involved in the individual learning process have been found: 1) Factors related to ones who were leaders of the learning. 2) The factors involved the content. 3) The factors involved forms/ the know how. 4) The factor involved learners' spiritual development.